

Duše člověka a Bůh

Jiří
Pavlásek

Duše člověka

a

Bůh

V Praze 2008/2013

Napsal Jiří Pavlásek

Soukromé vydání vlastním nákladem v počtu 10 výtisků
Praha, květen 2008
Internetové vydání – Praha, duben 2013
Jiří Pavlásek

Poděkování za všelijaké nápady mé dobré kamarádce Šárce
Evansové, mému bratrovi Pavlu Romanovi a, in memoriam, mému
strýci Jaroslavu Pavláskovi.

Úvodem

Téma této práce je obrovské, jistě se jím už zabývali mnozí, ale, pokud vím, výsledky dosavadního snažení jsou stále založeny téměř výlučně na víře. A tak mám dobrý důvod nespokojit se s tímto stavem a pokusit se dosáhnout racionálnějšího pohledu na věc. Pokud se mi to alespoň zčásti podaří, bude to pro mne podstatný přínos a možná, že to bude zajímat i někoho jiného. Chci se totiž věnovat existenci nebo neexistenci duše člověka. Její povaze a podstatě. Souvislosti duše a těla člověka a duše člověka a Boha. Přál bych si, aby moje úvahy a závěry byly opřeny o pozorované jevy a logické úvahy a byl bych šťasten, kdybych dokázal navrhnout nějaké experimenty potvrzující nebo zatracující moje výsledky. A ovšem, aby mé myšlenkové pochody byly plně racionální a bez podpory slepé víry. Na tomto místě přiznávám, že moje výchova byla úplně ateistická a materialistická a z tohoto hlediska asi jsem vhodnější člověk pro toto téma, než ten, kdo se spokojuje s vírou. A slibuji, že zachovám nepředpojatost, o čemž se konečně může přesvědčit každý, kdo se rozhodne prokousat se mými úvahami.

Když se mi někdy v noci prohánějí hlavou myšlenky na to téma, někdy spíše sen než bdělá činnost mozku, těkají z místa na místo, odbíhají od tématu, bloudí a nakonec se propadají do spánku. I když mě při tom něco napadne, do rána to zapomenu. Zjistil jsem, že abych aspoň nějak postupoval, musím, co si myslím, napsat na papír. Jsem pak nucen poměrně přesně formulovat a díky tomu rovnou vypadnou hlouposti, které si odporují nebo z nichž nic neplyne.

Asi jediný nezpochybnitelný soud o duši je ten, že duše buď je, nebo není. Protože se zdá, že žádné přímé projevy duše v těle nemůžeme pozorovat a téměř všechny projevy lidského těla a ducha se dají vysvětlit fyziologicky, zdá se, že je předpoklad, že žádná duše není, zcela přirozený. Jisté problémy nastávají jenom u některých hraničních případů mezi životem a smrtí, nebo u některých paranormálních jevů. Pokud však duše není, jsou ohroženy všechny světové náboženské víry a pravdu má materialistický světový názor.

Ten předkládá docela jednoduché řešení, které však drtí na prach četné dosavadní snahy lidstva o vysvětlení vzniku a běhu světa prostřednictvím Boha a také životní zkušenosti mnohých světců a proroků, co jich v lidské historii bylo. A naopak, pokud duše je, ihned se zdá být potvrzen posmrtný život, oprávněna víra v Boha a výsledky meditací světců a proroků se dostávají do zcela jiného světla. A tak jsem dospěl k názoru, že bych se měl pokusit, aspoň sám pro sebe, otázky okolo duše pokud možno exaktně zodpovědět. Nuže tedy:

Ego a duše

Protože nikdo neví, co to ta duše je, kde sídlí nebo jak se v životě člověka projevuje, je těžké vůbec nějak začít. Napadlo mě, že jediné, co mohu s jistou dávkou určitosti o duši tvrdit je to, že je to moje duše, jiný člověk má jinou, od té mojí oddělenou a jako individuální substanci je třeba ji i chápat. Tento předpoklad je dobře odůvodněn touto úvahou: protože se zdá, že žádné přímé projevy duše v těle nemůžeme pozorovat, je možné, že hlavním, ne-li jediným, úkolem duše je zabezpečit posmrtný život člověka; má-li však duše být posmrtným pokračovatelem lidského individua, musí jí být jasné, koho pokračovatelem to vlastně je; tím mám na mysli psychologický stav, kdy si člověk uvědomuje, že je to on, jak je ve společnosti zařazen a kdy pociťuje svou vlastní kvalitu; duše asi nemůže být posmrtným pokračovatelem tvora, který neví o tom, kdo je a nemá tudíž o sobě žádné ponětí.

Takové uvědomění, které pro jednoduchost vyjádřím jedním slovem – ego, je podle mne základním požadavkem pro existenci duše. Charakteristické pro ego je, že člověk si o sobě myslí to nejlepší, a jenom racionální činností mozku se může dopracovat k jisté korekci tohoto nekritického pocitu. Nejchytřejší lidé, se kterými jsem se v životě setkal, byli i nejskromnější. Neznám však nikoho, kdo by si o sobě myslel, že je to hlupák nebo sobec, surovec, či něco jiného negativního. Jisté je, že i nepravdivé lichotky ze strany bližních mile oblažují člověkovu ego, stejně jako když se mu něco podaří a sklízí zasloužený obdiv. V takovém případě si člověk často dokonce vynucuje pochvalu od bližních: typickým a velmi častým příkladem je to, když si kuchařky vynucují na strážnících pochvalu jejich kulinářského umění. Proto také, na té nejvyšší úrovni, se udělují státní vyznamenání nebo Nobelovy ceny.

Tak jako člověk rád přeceňuje svoje ego, má i tendenci nedocenit je u druhých. Když se totiž vnitřně poměřuje s jinými lidmi, výsledek je o to víc v jeho prospěch, čím lépe ocení sám sebe a čím méně ohodnotí toho druhého. Takto si sám hladí svoje ego, které si tak sám

v sobě zvyšuje. Ještě účinnější je pokusit se druhého ponížit a tím i vyzdvihnout sebe. Příkladů je bezpočet od těch mírných manželských hádek, až po téměř kriminální šikanu v armádě nebo na střední škole. Ke snaze o pokoření ega soupeřů dochází asi jen u méně inteligentních (šikana) nebo více mocichtivých subjektů (předvolební boj mezi politickými stranami se u nás už dostal na úroveň odporných pomluv protivníků). Pokud však se nejedná o politický, sportovní (Cassius Clay před utkáním s Listonem) nebo hierarchický boj o postavení, pokoření bližního není tak důležité a člověk může ocenit i hodnotu druhých. Jistě je také mnoho lidských činností, které lidé činí pro čistou zábavu, jako třeba když jdou jen tak na procházku do lesa nebo s přáteli na pivo. Kdežto když vědci studují nové léčebné metody na pomoc lidstvu, určitě je to taky většinou baví, ale hlavním důvodem je to, (kromě toho, že za to dostávají mzdu), že jsou v tom dobří a mohou očekávat, že se touto činností proslaví, dosáhnou postupu k vrcholům svého vědeckého postavení a Nobelovy ceny. Což značí, že je pudí jejich ego, protože právě ego má zájem na vnějším uznání a dává to člověku najevo libým pocitem při každém takovém uznání. Okolnost, že svou činností pomohou např. při léčbě nemocí, nemusí být nijak důležitá, o čemž svědčí, že se stejnou vehemencí se zabývají vývojem nových zbraní. V mnoha lidských situacích se zdánlivě nejedná o nic jiného, nežli o uvědomění si, že člověk udělal něco správného, co třeba zrovna nemusel. Myslím ale, že i v těchto případech, je takové uvědomění doprovázeno příjemným pocitem vlastního ega z dobrého skutku; je to asi tak stejný příjemný pocit, jako když se člověk pyšní novým Mercedesem nebo norkovým kožichem, což navenek signalizuje, jak je úspěšný. Mercedesy a norkové kožichy sice nijak nesouvisí s tím, jak se k sobě lidi chovají, v obou případech je však člověk puzen svým egem, aby je oblažil. Proto myslím, že v principu nás nepohání něco ušlechtilějšího, jako boj proti nemocem a utrpení, ale vlastní ego. Pěstování si svého ega a potlačování ega u jiných je podle mě motorem všech lidských soupeření a ctižádostí. A lidé mezi sebou soutěží především proto, aby zaujali co nejlepší postavení ve společnosti a umístili se co nejvýše na společenském žebříčku. To všechno, co jsem dosud popsál, asi

nemá s duší mnoho společného, ale je to důležité z hlediska posuzování existence duše u zvířat.

Myslím, že aspoň u těch nejvyspělejších zvířat je to stejné jako u člověka. Nevíme sice co si myslí a co pociťují v oblasti vlastního „já“, ale můžeme pozorovat jejich chování a soudit je podle toho. Určitě vědí, že kolega ve smečce není „já“, vědí kdo je samec a kdo samice, kdo je šéfem smečky a (u samic) kdo je moje odrostlé mládě. O své postavení ve smečce soupeří naprosto stejně, jako soupeří lidé o postavení ve společnosti a není žádný důvod si myslet, že je k tomu pudí něco jiného než člověka. Aby mohli stoupat po společenském žebříčku, vylepšují svoje ego a tlumí ego soupeřů a stejné to je i ve válkách o území a podobně. Nemůže se prostě stát vůdcem smečky někdo, kdo si o sobě nemyslí, že je nejlepší a naopak ten, kdo si to o sobě myslí, nezůstane v podřízeném postavení. Určitě se vůdcem stane ten s největší vůlí vládnout, ten s nejmocnějším egem vyžadujícím, aby ho ostatní ctili a poslouchali. Při tom je výhodné, když je současně nejsilnější a nejzkušenější, ale to nemusí být pravidlem. Skoro pravidelně má vůdcovo ego pro ostatní velmi nesympatické rysy, jako např. u šéfa 10tičlené pavíání tlupy v pražské ZOO: když jim dali do výběhu 10 hlávek salátu, nastalo obrovské rozčilení, ale nikdo se neodvážil salátu být jen dotknout. Vůdce schválně co nejpomaleji vstal, obešel výběh a potom postupně vyžral ze všech hlávek jejich „srdíčka“. Teprve pak se směli ostatní na salát vrhnout a poprat se o zbylé vnější listy. Všichni se ho báli a on neopomněl využít salátu k upevnění jejich strachu a svého postavení. Také lidské diktátorské režimy se chovají podobně jako pražští pavíani – udržují poddané ve strachu a využívají k upevnění svého postavení dokonce i různých oslav sebe sama, čímž poddané účinně ponižují. Co jiného byly povinné prvomájové průvody, oslavy VŘSR apod. Neboť, jak za války odpověděl italský žurnalista Malaparte na otázku amerických důstojníků, co to je totalita: je to takový režim, ve kterém co není zakázáno, je povinné. A tak bohužel musím konstatovat, že očekávat u lidských i zvířecích vůdců osvícenou a nezištnou službu ostatním je dětinskou utopií.

Nemohu tedy souhlasit s názorem, že prý zvířata ego nemají. Jak jsem napsal v minulém odstavci, zvířata, stejně jako člověk svádí hierarchické boje, boje o území a o samice a ve všech těchto činnostech musí znát svoje „já“ a svoje postavení. Naopak u klubka čerstvě vylíhlých žížal nemůžeme pozorovat žádný boj o hierarchii, protože žížaly si neuvědomují své „já“, tím se u nich nemůže jednat o znalost svého postavení ve světě a nemají tudíž ani žádné ego, které by je ke zlepšení postavení nutilo. Představa žížalího vůdce je směšná. Takže pokud podmínkou existence duše je znalost vlastního já, i vyspělá zvířata mají „právo“ na duši. A žížaly duši nemají, protože by se nedalo poznat, ke komu která duše patří. Závěr, že také zvířata mají duši, je sice v rozporu s křesťanstvím, ale naopak zcela v souladu s judaismem a Tórou. Židé dokonce vědí, kde lidská i zvířecí duše sídlí: v krvi. Z této víry pramení asi i většina ustanovení o košer stravování.

Duše, tělo a hmota

Myslím, spolu s náboženskými mysliteli, že duše je nehmotná. Asi jen tak může přetrvat smrt hmotného těla. Tato její vlastnost, toto přetrvání, je, zdá se mi, jediným projevem a významem duše, které můžeme předpokládat. Až na několik výjimek jsou všechny projevy lidského těla a ducha vysvětleny fyziologicky (těmito výjimkami bude třeba se zabývat obšírněji) a tak to vypadá, že hlavním, ne-li jediným úkolem duše je zabezpečit posmrtný život.

Během života člověka je duše navázána na jeho živé tělo, avšak jakmile člověk zemře, duše tělo opustí a vydá se někam jinam. Vazba duše na hmotné a živé tělo není úplně překvapivá. Jako analogii vztahu duše a těla můžeme použít vztah prostoru a času ke hmotě. Také prostor a čas jsou podle mne nehmotné veličiny, byť jsou na hmotu úzce napojeny – bez hmoty zřejmě není žádný prostor, ve kterém by se poměřovaly velikosti a postavení hmot a není žádný čas, který by poměřoval posloupnost změn hmoty v prostoru. I když jsou prostor a čas s hmotou zcela svázány, samy o sobě jsou nehmotné a ačkoliv jsou nehmotné, figurují skoro ve všech fyzikálních rovnicích a fyzikové s nimi běžně pracují. Možná, že u duše je to podobné s tím rozdílem, že nehmotná duše je napojena na živoucí hmotné tělo a když toto tělo zahyne a život z něho vyprchá, duše jej opouští. Prostor a čas se takto zachovat vůči hmotě nemohou, protože hmota nemůže zaniknout, jenom se může přeměňovat. Myslím, že i celá řada dalších fyzikálních veličin je nehmotných, i když to na první pohled tak nevypadá. Dokonce i tak reálné veličiny, jako jsou gravitační nebo magnetické pole, které jsou schopny na hmotu působit obrovskými silami, nemají v sobě nic hmotného, i když ovšem hmotu nedílně doprovázejí.

Nehmotná duše ve hmotném těle nezabírá žádné místo a může být rozptýlena po všech součástech těla. Pokud tomu tak je, potom se už nezdá náboženský předpoklad starých Židů, že duše je obsažena v krvi, tak bláznivý. Krev je také rozptýlena po celém těle a když opustí tělo a člověk zemře, opustí tělo i duše. Podle mne je třeba

dodat, že když člověka postihne částečná ztráta krve, na kterou se neumírá, celá duše v těle zůstává nedotčena a proto, když někdo dostane krevní transfúzi od jiného člověka, nedostává současně s krví i část duše dárce. Naopak, když někdo zemře a neztratí přitom ani kapku krve, duše stejně tělo opouští. Otázka po sídle duše se tak zdá bezpředmětná podobně jako otázka po sídle času uvnitř hmoty. V obou případech se jedná o nezrušitelnou vazbu mezi duší a živoucím tělem, resp. mezi časem a hmotou a nikoliv o jejich umístění.

Jinou možností výkladu o duši by mohl být pohled Milana Kundery popsany v jeho románu „Nesnesitelná lehkost bytí“. Podle něj jsou projevy duše výplodem šedé hmoty mozku a duše je to, co se uvnitř těla diví, bojí se, miluje apod.: to co zůstane po odečtení těla. Dodávám, že když se člověk bojí, miluje apod., jde opravdu o výsledek činnosti šedé hmoty mozku, elektrických impulzů po nervových spojkách či hormonálního ovlivnění jednotlivých partií mozku. Ovšem i tyto výboje a produkce hormonů jsou součástí těla, a kdybychom tělo odečetli, nezbylo by nic. Avšak snad je možné, že uvedené duševní pochody mozku zanechávají nehmotný otisk, který teprve můžeme nazvat duší a který po smrti těla přetrvává do posmrtného života.

Pro vztah duše a těla by docela podnětné asi mohly být případy jednobuněčných dvojčat a taky případy mnohonásobné osobnosti. V těchto případech je fyziologický základ jedinců totožný (totožná DNA a vše ostatní s tím související), kdežto jejich osobnosti jsou různé a proto by různé měly být i jejich duše. Z toho je zřejmé, že duše nesouvisí s materiální podstatou těla, ale výlučně s jeho egem, tak jak se vytvoří v průběhu rozvoje osobnosti během života člověka. To je legrační zejména u mnohonásobné osobnosti, (nejznámější je případ pánů Jekilla a Hyde), kde by to mělo znamenat, že takový člověk, má-li dvě osobnosti, má i dvě duše.

Kdo má duši a kdo nemá

Od kdy a u koho tedy můžeme počítat s duší? Jak jsem už napsal, s jistou určitostí můžeme předpokládat duši tehdy, když duše je schopna rozpoznat k jakému subjektu náleží. To přímo plyne z předpokladu posmrtného přetrvání duše. Protože u tvorů, kteří povědomí o sama sobě nemají, by jejich duše nemohla po jejich smrti poznat, ke komu vlastně patří a jiný důvod existence duše se mi nepodařilo odhalit. A tak můžeme počítat s duší u člověka, ale také u vyšších živočichů, kteří určitě toto povědomí mají. U člověka se nabízí otázka, od jaké chvíle jeho duše existuje a u zvířat také, jaký stupeň jejich vyspělosti máme požadovat. Soudím, že u lidského plodu i u zvířat můžeme předpokládat, že duše u nich vzniká nejdříve tehdy, když si začínají uvědomovat svoje ego. Pokud by byli lidé (popřípadě zvířata) Bohem obdařeni duší od okamžiku početí, nutně by se muselo jednat o duši, která není schopna zajistit posmrtný život jedince, o jakýsi nepopsaný list papíru, lépe řečeno o pouhý vývojový potenciál k budoucímu zrození duše.

Psychologie se domnívá, že člověk po narození nemá žádné povědomí o sobě, protože to se prý vytvoří až po několika letech života. No ale možná to tak úplně není pravda. Myslím, že je možné, že člověk ještě před narozením aspoň v nějaké formě o sobě ví – vždyť dávno před narozením se hýbe, usmívá, dělá mu dobře cucat si palec apod. Při vývoji plodu se člověk vyvíjí podle zásady ontogeneze, což znamená, že zkratkovitě opakuje svůj evoluční vývoj. Tak snad i jeho mozek se vyvíjí obdobně a zhruba odpovídá mozku živočichů, jejichž fází právě prochází. No a je známo, že čerstvě vylíhlá housata kanadské husy Bernešky se přilepí na prvního pohybujícího tvora, kterého pak pokládají za svou matku a všude ho následují. Většinou to je správně, ale např. v zajetí se jim může stát, že „matkou“ se stane člověk, který je ošetřuje. To je důležité proto, že hned po vylíhnutí vědí, že nikdo ze sourozenců není jejich matka a také vědí, že matka je někdo jiný, než ona sama. Tudíž aspoň v nějaké formě o sobě vědí. Člověk tedy možná může mít nějaké základní ego už od doby, kdy jeho embryo dosáhne stupně vývoje husy Bernešky, nebo stupně

vývoje savců (cucání palečku). A také zvířata asi od stupně vyspělosti vyšších obratlovců nejspíš mají nějaké ego. Proto tato zvířata a lidský plod na jejich úrovni vývoje asi mohou mít duši, kdežto pod touto úrovní, ani zvířata, ani lidský plod, duši nemají.

Pokud by duše byla nehmotným otiskem duševních pochodů v šedé hmotě mozku, začala by se asi vytvářet spolu s prvními dojmy a pocity uvnitř matčina těla, tedy od jisté vyspělosti mozku, materiálně představované vytvořením raných nervových spojů v šedé hmotě a jejich aktivací. Nejdříve však od prvního uvědomění si sebe sama, byť v nějaké rané a nedokonalé formě. Možná dokonce, že toto první nedokonalé uvědomění si sebe sama je startovacím impulzem pro vznik duše, protože živočichové, kteří duši určitě nemají (žížaly) do této fáze nikdy nedospějí. No, nakonec je to docela podobné, jako v předešlém případě.

Potrat a vražda

Na základě svého dosavadního přemítání o duši navrhuji, aby výskyt duše u člověka se stal základním kritériem pro stanovení, od kdy je člověk člověkem. Pokud člověk v embryonálním stupni vývoje dosud nedosáhl aspoň nějakého svého ega, nemá duši a jeho smrt neznamená nic pro posmrtný život. Pro svět posmrtného života jakoby vůbec nebyl. Proto je asi správné předpokládat, že člověk je člověkem až od chvíle vzniku jeho duše. Z toho důvodu jsem přesvědčen, že umělé přerušení těhotenství v době před vznikem duše není žádná vražda a v důsledku se příliš neliší od úmyslného rozšlápnutí žízaly. Protože samozřejmě potrat i v této rané fázi zmaří budoucí lidský život a také jemu příslušející duši, může být postaven nanejvýš na roveň antikoncepčním pilulkám, nebo dokonce naroveň pohlavní zdrženlivosti, kteréžto techniky rovněž zabraňují zrození nového člověka. Naopak ovšem, v pozdější fázi těhotenství, když už duše vznikla, takový potrat asi vraždou je.

Ve vztahu lidí ke zvířatům je situace jiná. Zabíjení zvířat pro potravu i pro zábavu, ať mají duši nebo ne, žádná vražda není. Zabíjení zvířat pro potravu je u křesťanů i v judaismu výslovně povoleno Bohem. I když se Židé domnívají, že zvířata mají duši, snaží se pouze zabíjet je podle určitých pravidel, aby co nejméně trpěla, a rozhodně toto zabíjení nepovažují za vraždění. Naopak hinduisté asi z tohoto důvodu vůbec nejedí maso a někteří dokonce před sebou zametají cestu, aby nerozšlápli mravence (asi zbytečně, protože mravenci duši nemají). Na první pohled je vidět, že zvířata s duší jsou v nespravedlivé nevýhodě a protože se mi nezdá vyvyšovat duši člověka nad duši zvířat, přičítá se mi připisovat toto uspořádání Bohu. Spíše jde o názor lidstva, které tak ospravedlňuje samo sebe. Jedině když vyjdeme z přesvědčení křesťanů, že zvířata duši nemají, protože duší Bůh obdařil pouze člověka, můžeme ospravedlnit chování lidí vůči zvířatům. To ale musíme současně popřít víru Židů a Hindů.

V tuto chvíli se odvážím dalšího závěru. Z desatera je známo přikázání – nezabiješ. Řídí se jím, nejméně od té doby, všechny lidské

civilizace a neznamená nic jiného, že vražda je trestným činem. Za vraždu se přitom považuje pouze úmyslné zabití člověka člověkem a to ještě ne vždycky. Ve válce je takové zabití často pokládáno za hrdinský čin. Rovněž šelmy pravidelně zabíjejí svou kořist a někdy se zabíjejí i mezi sebou a dokonce někdy zabijí i nějakého člověka; tato zabíjení také nepokládáme za vraždění, i když v případě zabití člověka zvířetem se chováme, jako by to vražda byla: ihned organizujeme trestné výpravy s cílem popravit provinivšího se jedince. Když tedy Bůh nic nenamítá proti zabíjení zvířat, ačkoliv podle Židů mají duši jako my a některá ze zvířat (šelmy) Bůh dokonce učinil na zabíjení životně závislými, vypadá to, že s přikázáním - nezabiješ - nemá Bůh mnoho společného a spíše se jedná o výsledek společenského vývoje a právního povědomí lidstva samotného. To významně zpochybňuje božský původ tohoto přikázání a celkem přesvědčivě poukazuje na to, že Tóru a Bibli sepsali lidé. Tyto svaté knihy nejsou tedy doslovným textem božím a není opodstatněné dodržovat je slovo od slova, jak se o to snaží některá křesťanská či židovská náboženská uskupení.

Když už jsem se zde zmínil o tom, že svaté knihy určitě nese-psal Bůh a dokonce ani k jejich sepsání nedal popud, nemohu si odpustit rozbor ještě jednoho ustanovení desatera: *Nepožádáš manželky bližního svého, aniž požádáš domu bližního svého, pole jeho, neb služebníka jeho, aneb děvky jeho, vola jeho, neb osla jeho, aneb čehokoli z těch věcí, kteréž jsou bližního tvého.* Toto je text přikázání podle páté knihy Mojžíšovy, kapitola 5., bod 21 uvedený v první české bibli zvané Bible Kralická z r.1613, opakované vydání z r.1915. Na jiném místě této bible ve druhé knize Mojžíšově v kapitole 20, bod 17 je však toto přikázání uvedeno poněkud odlišně: *Nepožádáš domu bližního svého, aniž požádáš manželky bližního svého, ani služebníka jeho, ani děvky jeho, ani vola jeho, ani osla jeho, ani cožkoli jest bližního tvého.* V první řadě je podezřelé, že oba texty se liší – kdyby pocházely od Boha, myslím, že by měly být totožné. Mimo to si myslím, že se liší i významem. Zatímco v prvním případě tomu rozumím tak, že když požádáš bližního svého o jeho dům, nebo pole, nebo služebníka, nebo děvku, vola, osla, nebo cokoli jiného z jeho majet-

ku, můžeš požádat i o jeho manželku. O manželku však nesmíš požádat samostatně, v tomto ohledu má manželka odlišné postavení od ostatního majetku tvého bližního. Připadá mi úplně samozřejmé, že manželku, stejně jako ostatní složky majetku, požaduješ po svém bližním, nikoliv po ní samotné, protože ta neměla v biblických dobách žádné právo rozhodovat o manželově majetku a dokonce ani o sobě. Ve druhém případě tomu rozumím tak, že teprve když požaduješ jeho veškerý majetek (manželku, služebníka, děvku, vola, osla nebo cokoliv jiného, co mu patří) a stále to nestačí, můžeš požadovat i jeho dům. Také dům bližního má odlišné postavení v porovnání s ostatním majetkem. Mezi prvním a druhým textem je rozpor v tom, že podle prvního můžeš požádat i jen o jednu věc z majetku bližního, včetně domu, plus o manželku, zatímco podle druhého dřív než smíš požádat o dům, musíš vyčerpat veškerý ostatní majetek bližního, včetně manželky. Není však možné, aby oba texty byly významově stejné (jak se domnívají někteří mí recenzenti) v tom smyslu, že nic z toho, co je v nich uvedeno, nesmíš po svém bližním požadovat. To by pak nebylo možno po bližním požadovat ani řekněme 2 ovce: „Dej mi 2 ovce a jsme vyrovnáni!“ Myslím, že jsem správně odhalil význam tohoto ustanovení desatera jako právního textu, kterým se řídil způsob řešení civilních majetkových sporů mezi bližními. Takový výklad je současně v souladu se společenskými poměry panujícími ve starých pasteveckých nomádských kmenech v době vzniku desatera. Žena byla tehdy pokládána za významnou část majetku muže a do majetkového vyrovnání mezi muži pomocí koz a ovcí, mohlo být zahrnuto i majetkové vyrovnání pomocí předání manželky. Myslím, že mimo majetkové vyrovnání nebylo požádání manželky bližního muže přípustné a požádat přímo manželku bylo pokládáno, pokud by takové žádosti vyhověla, se za nevěru. Zrovna tak, jako sebrat bližnímu 2 ovce bylo pokládáno za krádež. Takové případy byly řešeny jinými ustanoveními desatera: nesesmilniš, nepokradeš. Myslím, že ani nejzarytější dnešní zastánci doslovného znění bible (např. Svědci Jehovovi) si vzájemně neposkytují své manželky, aby splatili nějaké své dluhy. Poctivě přiznávám, že právě tento odstavec vzbudil u některých recenzentů jistý nesouhlas, když namítali, že sloveso „požádat“ nikoliv jako nějaký věcný požadavek, ale za něco jako „dychtit,

bažit“. Takový výklad by jistě byl, za poněkud vysokou cenu (?žádat = dychtit, bažit?), také možný. Abych podpořil nějakou uznávanou autoritou svůj názor, že bibli nese-psal, ani nerecenzoval Bůh, uvedu jeden neuctivý výrok. Když si Nietzsche přečetl mizernou řečtinou sepsanou verzi Nového zákona, prý prohlásil, že „Bůh neumí dobře řecky.“

Ve světle pokroku poznání v přírodních vědách za posledních 150 let, zejména ve světle Darwinovy evoluční teorie, pochopení mechanismu mutačních změn a v poslední době postupného odhalování uspořádání DNA a funkce kmenových buněk vedoucí ke schopnosti nepohlavního množení vyspělých živočichů (klonování) a tvorby živých umělých orgánů, pokládám ulpívání církve na slovu božím (sepsaným ovšem člověkem) v lepším případě za zkostnatělý dogmatismus. V tom horším za cynické pokrytectví, ať už jsou důvody jakékoliv. Namísto toho by se církevní učenci měli zabývat uváděním svatých textů do souladu s vědeckým pokrokem a průmětem současných znalostí do náboženských názorů. Za velmi užitečné bych pokládal např. nějaké přesnější určení okamžiku vzniku duše člověka v prenatalním stavu a také ovšem vyvození příslušných konsekvencí církevními orgány. Užitečné by také bylo zjistit od jaké doby, na jakém evolučním stupni jeho vývoje, člověka Bůh duší obdařil. To mohlo nastat až od určité vyspělosti člověka a hned se vynořuje otázka, zda to Bůh zařídil v rámci evoluce nebo duši vdechl člověku na základě okamžitého popudu. V tom prvním případě je logické, že k duši se mohou dohrabat i jiní dostatečně vyspělí tvorové, v tom druhém by si Bůh mohl libovolně vybrat, komu duši dá a komu ji odepře. Když si vyvolil opravdu jenom jeden jediný druh, např. Homo Erectus, stal se asi tento okamžik v historii našeho druhu tak významný, že těsně před ním byl člověk pouhé (byť vyspělé) zvíře bez duše a ihned potom Homo Sapiens s duší. Takovému výkladu docela odpovídají problémy antropologů s nalezením „chybějícího článku“.

Posmrtný život a onen svět

Již mnohokrát v historii se někteří lidé dostali na samý práh smrti, avšak nezemřeli, vrátili se zpět do života a mohli tak o tomto svém zážitku podat svědectví. Podstatné je, že jejich, na sobě nezávislá svědectví, jsou si nápadně podobná, a tak je velmi nepravděpodobné, že by si vymýšleli.

Když člověk zemře a jeho duše opustí tělo, vznáší se nějaký čas nad chladnoucím tělem a může pozorovat nárek příbuzných nebo oživovací pokusy nemocničního personálu. Později duše opustí místo smrti a počne stoupat vzhůru jakýmsi trychtýřovitým tunelem vstříc oslnivému světlu zářícímu na konci tohoto tunelu. Protože v lidnatých metropolích nebo při hromadných neštěstích umírá přibližně ve stejnou dobu více lidí najednou, stoupá tunelem současně více duší, které se navzájem „vidí“. Tak je to aspoň namalováno na jednom několik set let starém plátně (jméno malíře jsem zapomněl), které si každý může prohlédnout v městské galerii v italských Benátkách. Když duše dospěje až k onomu světlu, ukáže se, že toto světlo je jakási vyšší, nesmírně laskavá bytost. V její přítomnosti pak se naši duši promítne celý průběh života se všemi jeho zákrutami, okamžiky morálního selhání, za jaké je třeba se hanbit i okamžiky veskrze kladnými, na které je možno být hrdý. Takový průmět celého mnohaletého života do kratičké doby několika minut je takřka neuvěřitelnou součástí takových svědectví a svědčí podle mě o schopnostech mozku, o kterých nemáme ani ponětí. Pro onu bytost je charakteristické, že z ní kromě světla vyzařuje také odpuštění všeho zlého, co člověk v životě natropil. Některá svědectví uvádějí, že poblíž jsou shromážděny také duše dříve zemřelých blízkých, které tam na naši duši čekají. Ačkoliv duším se již nechce vracet zpět do pozemského života, v našich případech se přesto, na pokyn oné bytosti nebo uvědoměním si nějaké nesplněné pozemské povinnosti, duše zpět vrátili a jejich lidé podali toto nebo velmi podobné svědectví. Mimo to tento zážitek často velmi ovlivnil příští pozemský život takových lidí: z ateistů se stali věřící, z vlažných věřících hluboce věřící.

Tato svědectví nás uvádějí na počáteční okraj posmrtného života; o tom, co je za tímto okrajem, už žádnou povědomost nemáme. Ale přesvědčují nás, že na onom světě na nás čeká nějaký vyslanec boží a někdy duše našich dříve zesnulých blízkých. Bohužel to tak jednoznačně nevidím. V minulém odstavci totiž postačí, spolu s drobnými stylistickými úpravami, zaměnit slovo „duše“ za slova „předsmrtné halucinace vyhasínajícího mozku“ a naše přesvědčení o posmrtném životě je rázem nabouráno. Ono odpouštějící světlo může být poslední záchvěv našeho ega, které, jak jsem již uvedl dříve, velmi rádo omlouvá naše nedostatky. Takový pohled by asi lépe vysvětloval všeobjímající odpuštění pro masové nebo sériové vrahy, protože by znamenal, že odpouštějí sami sobě.

Tak a máme tady další poznatek: nevím, jestli máme k dispozici nějaké svědectví vraha, kterému bylo na pomezí života a smrti oním světlem také odpuštěno; jestliže takové svědectví nemáme, měli bychom jej získat, abychom se dozvěděli, zda je odpouštěno také vrahům; pokud ano a popisované jevy nejsou pouhou halucinací umírajícího mozku, jsou náboženské představy o soudu božím, pekla a očištění skoro jistě mylné. Nejsem sice žádným přívržencem pekla a očištění, přiznávám ale, že posmrtné postavení duší Stalina, Hitlera nebo Pol Pota naroveň duše matky Terezy se mi rozhodně nezamlouvá. Když však tyto jevy jsou pouhou předsmrtnou halucinací, pak svědectví o odpuštění neznamená vůbec nic, protože je docela přirozené, že ani vrazi se, v horším případě, necítí být vinni, v lepším případě, jsou ochotni si odpustit. Kdyby se naopak podařilo získat svědectví vraha, který by se ze smrti vrátil zpět a osvědčil by, že mu nebylo tak docela odpuštěno, znamenalo by to mnohem pravděpodobněji, že se nejedná o halucinaci, nýbrž o skutečný vstup duše do posmrtného života a také by to potvrzovalo alespoň nějakou formu existence pekla nebo očištění.

Přesto prokázat či vyvrátit existenci posmrtného života nebude vůbec snadné a možná se to nikdy nepodaří. Přitom takové potvrzení je zcela klíčové pro existenci duše a také pro potvrzení existence Boha podle náboženských představ. Pokud posmrtný život opravdu existu-

je, odehrává se na „onom světě“, o kterém také nevíme skoro nic. Rozumně však předpokládáme, že je to nehmotný svět, který nemůžeme našimi hmotnými smysly a přístroji zaznamenat. Tento svět se asi rozprostírá ve vesmíru a vyplňuje jej podobně jako hmota. Protože hmota tvoří kostru prostoru, může tento nehmotný svět sdílet s hmotou stejný prostor a také jej využívat. To samé asi platí i pro onen svět a čas.

Součástí onoho světa jsou duše zemřelých lidí. Duše jsou nehmotné, takže zde nezabírají žádné místo a jsou to asi jakési posmrtné paměťové záznamy o dřívějším životě již zemřelých lidí. Je možné, že tyto duše jsou nadány schopností se vzájemně poznávat, kamarádit se nebo nenávidět. Jejich počet, vzhledem k jejich nenáročnosti na prostor, může být zcela neomezený a tak z tohoto hlediska nelze rozhodnout, zda jejich počet se neustále zvyšuje tak jak umírají další a další lidé, nebo se po čase vracejí na zem do těl nových lidí popřípadě zvířat (reinkarnace u hinduistů). Ale pokud připustíme reinkarnaci, znamená to, že duše nesou do posmrtného života pozemské poselství mnoha tvorů, v jejichž tělech postupně přebývaly. Tak by jedna jediná duše mohla v jednom pozemském životě sídlit v těle masového vraha a v jiném v těle matky Terezy. Koho by potom na onom světě reprezentovala a jaké postavení by tam zaujímal? Z tohoto důvodu se domnívám, že reinkarnace asi není moc pravděpodobná. Pokud jde o duše zvířat, neumím rozhodnout, jak to s nimi je nebo není. Začínám se však přiklánět ke křesťanskému názoru, že bůh zvířatům duši nepřidělil. Takový názor sice není ke zvířatům spravedlivý a z toho důvodu nejsem nijak nadšen, že jsem k němu dospěl. Velmi mi však zjednodušuje další úvahy, nehledě na to, že když spočteme počet lidí za celou historii lidstva, tvoří jenom zlomeček počtu jedinců stád býložravců, nemluvě o hlodavcích. To znamená, že i množství lidských duší v porovnání se množstvím duší zvířat by bylo zanedbatelné. Onen svět by potom byl světem potkanů.

Co však naše duše mohou na onom světě podnikat? Možná mohou vést společenský život s jinými dušemi nebo se zabývat nehmotnými myšlenkovými konstrukcemi a vzdělávat se. Patrně se mohou pře-

mistřovat zcela bez námahy hmotným prostorem a tak bych se nedivil, že je jim jasné řešení většiny problémů astrofyziky i jiných věd, se kterými pozemští vědci pracně zápolí. Vědí také, zda jsou duše lidí jediné ve vesmíru, nebo je sdílejí s dušemi jiných inteligentních bytostí z různých jeho koutů. Sledovat, nebo se dokonce účastnit debaty duší Ptolemaia, Newtona a Einsteina by mi určitě působilo potěšení a dokonce si dovedu představit, že jejich debata by mohla zajímat i samotného Boha. Duše asi mohou nahlížet do našeho světa a pozorovat naše pachtění, jinak však do běhu hmotného světa zasahovat nemohou – jsou nehmotné.

Jestliže opravdu nehmotný onen svět sdílí se světem hmotným stejný prostor, je to svět dosti ponurý, nehostinný a velkou většinou prázdný. Kromě nepatrných výjimek (naše Země) je to svět bez zvířat, bez rostlin a i když se nějaká duše vydá na výlet na naši Zemi, necítí žádné teplo hřejícího sluníčka, nemůže si zaplavat v chladivém příboji, přičichnout k nějaké květině. Duším se na onom světě může líbit snad jediné tak, že samy v sobě si z pozemského života přinášejí vzpomínky na tyto příjemné zážitky, na zvířata a rostliny, se kterými se za života setkávaly. Touto formou snad na onom světě mohou figurovat i zvířata, rostliny a všechny ostatní pozemské reálie.

Duše také netrpí žádnou fyzickou bolestí a tak definitivně berou za své hrůzostrašné představy o smažení nehodných duší ve výhni pekelné. Naopak duše možná mohou prožívat nějaké nehmotné pocity libé či nelibé a být tak odměňovány nebo trestány za své pozemské či posmrtné prohřešky.

Duše se na onom světě asi rozmnožovat nemohou. Jak jsem již ukázal, ke vzniku nové duše je pravděpodobně zapotřebí zrození nového živého a hmotného člověka. Možná, že množení duší je hlavní důvod toho, proč Bůh dal člověku duši a možná také, že to je hlavní důvod naší existence. V tom případě by vznik vesmíru, sluneční soustavy s matičkou Zemí, vznik života na Zemi a jeho evoluce do dnešní podoby, odpovídal božímu záměru umožnit lidem rodit se, žít a umírat a tak zaplňovat onen svět dušemi. Myslím, že v tom případě bychom

se nemuseli příliš obávat nějaké kosmické katastrofy v důsledku srážky Země s nějakou planetkou, protože pak by lidstvo vyhynulo a příliv duší do onoho světa by se zastavil. Což asi bůh neplánuje, ledaže by se mu naskytli jinde ve vesmíru duše vhodnější, nebo by už další duše nepotřeboval

Vztahy mezi tělem a duší

Jestliže by duše byla nehmotným svědectvím o životě člověka a za tohoto života by nemohla do jeho běhu zasahovat, přičila by se její zodpovědnost za pozemské skutky člověka právnímu povědomí lidstva. Jak by mohla na onom světě nést odpovědnost za něco, co nemohla ovlivnit? Tak možná platí, že již během života člověka nějaká aktivní vazba mezi hřešícím tělem a duší existuje; pak by její odpovědnost splácená na onom světě byla namístě. Pokusím se tedy rozebrat tento problém s nadějí, že se doberu k nějakému výsledku.

Především bude asi potřeba zaujmout stanovisko ke vzájemnému ovlivňování nehmotné duše a hmotného těla, k němuž duše náleží. Dříve jsem už usoudil, že pokud tělo něco podniká na tomto světě, zapisuje se tato jeho činnost do duše, která tento zápis po smrti přeneše na onen svět. Otázka ale je, zda i na tomto světě se duše podílí na životě člověka, a když ano, tak jak. Jaký člověk je, to se mění a vyvíjí po celý jeho život a tento vývoj je zřetelně ovlivněn dvěma faktory: jednak dědičnými vlastnostmi zapsanými v jeho DNA od samého početí, jednak využitím jeho potenciálních možností vlivem prostředí, do kterého se narodil, vlivem životního stylu, výchovy, výuky a tréninku v době od narození do smrti. Takže potenciál toho, jaký člověk bude, je znám od samého počátku a není možné do něj později zasahovat, kdežto využití nebo promrhání tohoto potenciálu závisí na vlastním životě člověka po narození. Pokud tedy duše ovlivňuje nějak člověka, tedy jediné ovlivňuje to druhé, tedy využití jeho potenciálních možností.

Již papež Řehoř v 7. století vytyčil sedm smrtelných hříchů, které, později ve 12. století, popsal Dante Alighieri ve své „Božské komedii“. Jeden ze sedmi těchto hříchů, které podle Danta musí duše po smrti odčinit v očistci, je lakomství. Podle mne je jisté, že tato vlastnost (ostatně podobně jako ostatních šest hříšných vlastností uváděných v „Božské komedii“) je nám všem vrozena. Neslyšel jsem nikdy o nějakém malém dítěti, které by se rádo dělilo o svoje hračky a pamlsky s kamarády nebo sourozenci. Všichni máme lakomství vrozené, a

protože se týká nás všech, značí to, že je v naší DNA zakotveno již velmi, velmi dlouho a že se ve vývoji druhu docela osvědčilo. Současně ale mnoho lidí cítí (poprvé to možná formuloval papež Řehoř), že to je vlastnost dosti negativní a čím jsou vyzrálejší, tím více se snaží tuto vlastnost potlačovat nebo alespoň nevystavovat na odiv. K tomu nás ovšem vede naše výchova a společenské klima a stejně jako u jiných vrozených špatných lidských vlastností myslím, že výchova a společenský tlak postačují k vysvětlení tohoto našeho chování. Co když ale se na tomto procesu zušlechtění lidských vrozených vlastností nějak podílí i duše? To opravdu nemohu potvrdit ani vyvrátit a nenapadá mě nic, co by mohlo. Snad jedině kdyby platil tzv. Kantův mravní imperativ, podle kterého se člověk rodí s bazální povědomostí o tom, co je dobré a správné a co je zlé a špatné (a proto ho nemusí tomuto povědomí nikdo učit), mohl by tento vrozený imperativ být nadějným kandidátem vlivu duše na život člověka. Ale i pak je zrovna tak dobře možné, že by mohlo jít o vrozenou genetickou informaci potvrzenou přírodním výběrem, což je ovšem docela v rozporu s mým dřívějším (snadno pozorovatelným) zjištěním, že se rodíme jako lakomci.

Jen na okraj: podle mého soudu všech sedm Řehořových smrtelných hříchů – pýcha, závist, hněv, lenost, lakota, nestřídmost a smilstvo – jsou nám všem, ve větší nebo menší míře, dány našimi geny; tak např. pýcha souvisí s uplatněním našeho ega směrem do našeho nitra, závist také, ale směrem ven k tomu, kterému závidíme, nestřídmost a smilstvo jsou přímo vyvolávány fyziologickými nároky našeho těla na ukojení hladu, žízně a sexuality. Je ovšem zcela správné, že výchova všechny tyto vlastnosti potlačuje a snaží se rozvíjet vlastnosti úplně opačné – skromnost, trpělivost, pracovitost, cudnost a střídmost, neboť pokud členové lidské společnosti vykazují tyto vlastnosti, společnost funguje daleko lépe. A tak to asi byl vývoj lidské společnosti, který si vynutil výchovu v tomto směru a přispěl k upevnění etického názoru, že je dobro nadřazeno nad zlem a dokonce, že i nakonec zvítězí. Protože dobro je tvůrcem pokroku ve všech ohledech, kdežto zlo nevytváří žádné hodnoty a je schopno pouze na dobrou parazitovat a společnost tak poškozovat. Proto tako-

vé uspořádání, kde dominuje zlo, nemůže dlouhodobě uspět v souboji s uspořádáním s převahou dobra. To jsem nevymyslel já, je to jeden z nápadů mého, dnes již zemřelého, strýce Jaroslava Pavláška.

Skoro všichni asi v zapeklých i zcela běžných životních situacích se v našem nitru obracíme s prosbou o pomoc na nějakou vyšší bytost. Věřící se modlí k Bohu, ale i nevěřící v duchu často žádají někoho o takovou pomoc. Pamatuji si, že v době, kdy jsme na střední škole probírali starořeckou mytologii, jsem si zvykl prosit Dia, abychom nepsali diktát nebo abych nebyl zkoušen, pokud jsem nebyl připraven. A kupodivu to docela často fungovalo, až jsem skoro začal věřit v řecká božstva. Tento zvyk se ve mně udržel až do mého stáří i když v trochu pozměněné podobě. Dnes prosím, aby mi polevila bolest v zádech nebo aby se manželka konečně vrátila z oslavy narozenin kolegyně, a já jsem mohl usnout. A nežádám to po Diovi ale po jakémsi ochránci, kterého jsem si zvykl nazývat Otík (tak jsme se se ženou v mládí láskyplně titulovali). Dodnes mám subjektivní pocit, že takové prosby se dost často vyplňují a je celkem jedno, jak se ten, na koho se obracím, nazývá. A potvrzují to i jiní lidé, se kterými jsem o tom mluvil. Píšu o tom na tomto místě proto, že i když to vypadá, že se obracím k Bohu, možná se obracím sám k sobě, do svého nitra a snad by to mohla být moje duše, která nějakým způsobem napomáhá splnění takových proseb. Za hotovou věc se považuje, že uplatnění vůle žít u případů těžkých úrazů a nemocí, rozhodujícím způsobem zlepšuje vyhlídky na přežití. Kdo takovou vůli nemá, zemře prý daleko snadněji. Také uzdravení i z těžko léčitelných chorob je prý podporováno psychickým úsilím člověka a jeho touhou uzdravit se. No já myslím, že možná je to pravda, ale jenom do určité míry. Při dostatečně fatálním úrazu nebo průběhu nemoci žádná vůle přežít nepomůže. Přesto i tato vůle přežít nebo uzdravit se by mohla být projevem duše. Já sám jsem však ve svém životě několikrát překonal těžké a dlouhodobé dekubity, a i když jsem se snažil všemi prostředky, včetně těch psychických, sám jsem se nikdy nevyléčil a vždy nakonec musel zasáhnout chirurg. Také pocit, že moje prosby k Otíkovi možná mají jakýsi význam, může být falešný a tak, bohužel, zatím

pro mne stále platí závěr, že duše se uplatní nejspíš až v posmrtném životě.

Do této kapitoly dále asi patří i některé paranormální lidské schopnosti např. jasnovidectví. Víra v tuto schopnost je docela rozšířená, hlavně mezi jasnovidci samotnými. I když je mezi nimi jistě plno podvodníků, mnozí z jasnovidců však ve své schopnosti asi upřímně věří. Já sám jsem již před lety usoudil, že i ti nejupřímnější jasnovidci žádnou jasnovidností neoplývají a přesvědčilo mě o tom období krátce po revoluci v r. 1989, kdy se u nás zhroutil komunistický totalitní režim. V té době se policie (dokonce za podpory tehdejšího ministra vnitra) snažila s pomocí jasnovidců vyřešit několik nejsledovanějších kriminálních případů. Jeden byl případ zmizelého malého chlapce někde v západních Čechách, jiný zase výbuch amatérské trubkové bomby v Praze na Staroměstském Náměstí. V případě zmizení chlapce stopy určené jasnovidci vedli do dánské Kodaně. Nakonec byl nalezen několik kilometrů od místa zmizení utopený v místní rozvodněné řece. V případě výbuchu dokonce v televizních zprávách ukazovali obrázek nějaké vily namalovaný jasnovidcem, která měla mít se zločinem úzkou vazbu. Dodnes se ani vila ani pachatel nenašli a případ musel být odložen. Stejně dopadli i jiné kriminální případy, do jejichž řešení byli jasnovidci zapojeni. Proto dál nehodlám pátrat, zda jasnovidectví by mohlo souviset s duší, neboť myslím, že žádné jasnovidectví ne- existuje.

Také o proutkařství, rovněž široce akceptované paranormální schopnosti, stojí za to ztratit pár slov. I proutkaři většinou vědomě nepodvádí a jsou o sobě přesvědčeni, že díky vyšší citlivosti jejich těla na skryté podzemní geofyzikální anomálie jsou schopni odhalit tu vodní podzemní pramen, tu zasypanou starou štolu apod. Při hledání vodních zdrojů jsou navíc docela často i úspěšní, ale to se není čemu divit, když si uvědomíme, že v Čechách je podzemní voda v nějaké dostupné hloubce skoro všude. Za svého profesionálního života jsem se přes 30 let věnoval projektování staveb na železnici. Ještě za hlubokého komunismu soudruzi potřebovali rozšiřovat v severních Čechách povrchovou těžbu hnědého uhlí a tak se rušily železniční

tratě, které v těžbě překážely. Místo nich jsme projektovali nové tratě, ty však často křížovaly poddolované území, protože v severních Čechách se uhlí těží od nepaměti. Průzkumné vrty odhalily na jednom místě nějakou zpola zasypanou dutinu, o které jsme si mysleli, že by to mohla být součást starého důlního díla, o jehož poloze a rozsahu jsme nevěděli zcela nic. Někomu napadlo přizvat proutkaře, kteří by předběžně stanovili jeho umístění, a další průzkumné vrty by už jenom toto umístění ověřily. Tak by se mohlo hodně ušetřit. Nedopadlo to vůbec dobře. Proutkaři sice nakreslili plánky několika podzemních štol vedených v pravoúhlé síti, vrty však ukázaly, že se úplně mýlili a že všechno je úplně jinak. A tak od té doby na proutkaře už nevěřím a stejně jako u jasnovídců, nehodlám už dál pátrat, jestli schopnosti proutkařů mohou souviset s jejich dušemi.

Ještě si vzpomínám, že dva slavní hledači pokladů, pánové Mužík a Genstner, už od revoluce v r.1989 usilovně hledají tzv. štěchovický poklad. Využívají k tomu všech dostupných metod, včetně proutkařů a každý z nich už několikrát veřejně oznámil, že už ví, kde poklad je; ve skutečnosti však nenašli nic.

Vztahy mezi dušemi různých lidí

Dále bych chtěl prozkoumat eventuální vztahy mezi dušemi různých lidí. Říká se, že lidé velmi blízcí jsou navzájem nějak spojeni a když jednomu hrozí nějaké nebezpečí, ten druhý to vycítí. Tak prý když syna zasype lavina, jeho matka se o tom dozví z nějakého signálu, který syn v ohrožení života vysílá. Při tom nezáleží na vzdálenosti, která je v okamžiku neštěstí rozděljuje. Dosud nikdo nezjistil, jaký signál to je a tak možná i tento jev, který je mimochodem asi totožný s telepatí, by také mohl být dílem duší, tentokrát jedné vysílající a jedné přijímající. Bohužel (nebo vlastně naštěstí) sám neznám nikoho, komu by se něco podobného přihodilo. Moje osobní zkušenost je v této oblasti úplně opačná: vždy, když se někdo blízký výrazně opozdil s návratem nebo dokonce návrat úplně odložil, honily se mi hlavou ty nejčernější myšlenky a obavy – ale nikdy se nic špatného nestalo. Tyto obavy mě trápily přesto, že ten o koho jsem se bál, určitě žádné varovné signály nevysílal, neboť z jeho hlediska se nic špatného nedělo. A naopak vždy, když někdo blízký přišel mimo můj dosah k nějakému úrazu, velmi mě to překvapilo a nikdy tomu nepředcházely žádné obavy.

S telepatí je to podobné. Jako mimosmyslový jev je všeobecně přijímána jako možná. Je ale jisté, že poštu, telefon a jiné technické komunikační prostředky nahradit nemůže. Pokud vůbec existuje, není na ní žádné spolehnutí. Ale jeden příklad, který odmítám uznat za náhodu, se přece jen v mém životě odehrál. Před mnoha lety jsem byl na chalupě v Jizerských Horách. V nedaleké jiné chalupě byla na prázdninách spřátelená rodina, jejíž otec byl jako řidič zaměstnán na kanadské ambasádě. Sebou měli asi dvouletého kanadského chlapce, jehož maminka se musela v Německu podrobit nějaké operaci a oni se o něj přes léto starali. Kluk se jmenoval Patrik a samozřejmě neuměl vůbec česky. Jednou, když byli všichni u nás na návštěvě, Patrik někde ulovil docela velkou mýru a hrdě nám ji, se slovy E E E, všem ukazoval. Lujzek, tak jsme říkali Patrikovu dočasnému pečovateli, řekl česky: „Patriku, to je ale krásná mýra. Prosím tě vezmi ji a

vyhod" z okna". Patrik se nijak moc nerozmýšlel a Lujzka poslechl. Očividně věděl, co se po něm chce. Myslím, že v útlém věku děti jsou nadány telepatickou schopností poznat, o čem dospělí mluví a proto asi se také tak snadno naučí mluvit. A později se tato schopnost vytrácí a učení se dalším jazykům se stává mnohem obtížnějším. Uvedený příklad sice více méně potvrzuje možnost telepatie a tak možná telepatii také můžeme přisoudit činnosti duše. Ale zrovna tak ji můžeme přisoudit vysílacím a přijímacím schopnostem mozku. V naprosto současné době např. na kalifornské univerzitě v Berkeley provádějí pokusy s rozpoznáváním „myšlenek“ pomocí magnetické rezonance. Nejprve kalibrují počítačový software na každou pokusnou osobu a 100 různých fotografií, které jí při kalibraci předkládají. Pak se tato osoba dívá, s hlavou zastrčenou do tubusu magneto-rezonančního přístroje, na náhodné fotografie z oné stovky a počítač, podle odezvy patřičných oblastí mozku, pozná, na co se kouká. Se spolehlivostí asi 70 až 90%, přičemž náhodná úspěšnost je ze 100 fotek samozřejmě 1%. V tomto případě ani není zapotřebí, aby mozek cokoliv vysílal, v Berkeley jenom využili schopnost magnetické rezonance vidět, co se uvnitř mozku odehrává.

Léčitelství, jako další z celkem často přijímaných paranormálních schopností, jsem naopak ochoten do jisté míry akceptovat. Nejprve uvedu proč. Za svého života jsem totiž byl několikrát svědkem úspěšných zákroků léčitele. Poprvé to bylo, když manželku postihl těžký ischias, dva týdny brala léky proti bolesti, a přesto si skoro nemohla dojít ani na záchod. A vůbec se jí to nelepšilo. Povoláný amatérský léčitel (mimochodem odmítl za svůj zákrok jakoukoliv odměnu) ji položil na břicho na postel a rukama jí přejížděl asi 10cm nad zády. Později našel ložisko zánětu v páteři a pak „svítil“ na ložisko svými rukama. Slovo „svítil“ je docela na místě, protože naše dcera, tehdy asi 10ti letá viděla, jak mu z prstů prýští slabá záře. Občas jí cosi odhrnul ze zad na zem a pak si ihned otřepal ruce, aby mu na nich to něco neulpělo (dcera říkala, že odhrnoval jakousi sotva viditelnou šedou mlhu). Po 20ti minutách byl hotov a vyběhl pacientku, aby se postavila. Ta opáčila, že z polohy vleže to nebude až tak jednoduché,

ale pak k velkému údivu sebe sama i nás ostatních skoro bez problémů vstala a chodila. Co víc, do večera byla úplně v pořádku. Jindy zase podobná věc postihla mne a ložisko jsem cítil těsně pod lopatkami několik centimetrů vpravo od páteře. Taky to trvalo dost dlouho – myslím, že několik týdnů – a nejhorší bylo, že mi pomalu ochrnovala pravá ruka. To bylo mimořádně nepříjemné, protože, pro čtenáře, kteří mě neznají, mi po úrazu páteře ochrnuly nohy a ruce mi musí aspoň částečně nohy nahradit. Zákrok téhož léčitele proběhl docela podobně jako u mé ženy, jenom nebyl natolik úspěšný, abych byl do večera fit. Avšak do doby jeho zákroku se můj stav stále zhoršoval a po něm se začal zlepšovat; a za několik dnů bylo po problému, včetně ochrnutí ruky. Léčivá síla různých léčitelů je asi různá, na opravdu těžká onemocnění však asi opravdu nestačí. To jsem si uvědomil, když léčitelé nedosáhli ničeho (ostatně stejně jako lékařská věda) u členů rodiny při onemocnění kostní dřeně nebo u rakoviny. Několikrát jsem také mohl v TV vidět matku Terezu nebo papeže Jana Pavla II, jak přechází kolem řady věřících a čekajícím lidem kladou na hlavu své ruce. Ti trpělivě čekají, až na ně přijde řada a ochotně nastrkují hlavu pod žehnající ruce. Asi jim to dělá dobře nebo je to dokonce zbavuje bolestí. Kladení rukou na hlavy nemocných úspěšně provozoval podle Bible také Ježíš. Léčitelství a kladení rukou jsou však jenom další lidskou schopností, o kterých si myslím, že je možná můžeme přisoudit vlivu duše, spíše však je to nějaký energetický přenos z léčitele na pacienta, nebo dokonce pouhý placebo efekt..

V této kapitole, pojednávající o vztahu mezi dušemi zde na zemi, bych měl probrat asi ještě činnosti šamanů málo civilizovaných kmenů a indických fakírů. To je ale mimo mé možnosti, protože o těchto věcech nevím skoro nic a tak jsem nucen tuto kapitolu uzavřít.

Kontakty mezi naším a oním světem

Mezi naším pozemským a oním posmrtným světem evidentně mnoho kontaktů není. A když, tak jsou zastřené a nezřetelné. Myslím si, že je můžeme rozdělit na kontakty duší a na zásahy boží. Mezi ty první možná patří spiritistické seance. Na těchto seancích se lidé pokouší navázat kontakt s nějakou duší zemřelého člověka, a když se to podaří, kladou jí všelijaké otázky. Pokud vím, používají se v podstatě dvě techniky: buď duše z onoho světa k nám promlouvá prostřednictvím media – což je údajně citlivá osoba, do které je zemřelá duše schopna nějak vstoupit; nebo se účastníci seance sesednou kolem stolu, položí na stůl ruce a pak pozorují pohyby stolu nebo jiných předmětů na stole položených, ze kterých vyvozují odpovědi na své otázky. Tento suchý popis snad u každého navodí otázku, jak se dá poznat podvodná seance od nepodvodné. Moje odpověď zní – asi nijak. Při seanci s mediem by zemřelá duše mohla přímo komunikovat s duší media a medium by pak tlumočilo pro ostatní. Poctivost osoby media je jedinou obranou proti podvodu. Při seanci bez media by zemřelá duše musela nějak ovlivňovat svalový tonus účastníků, aby nevědomky, ale koordinovaně pohybovali stolem. Že by stolem mohla pohybovat nehmotná duše zemřelého, vylučuji. K podvodu může dojít, když jeden jediný účastník seance podvádí. Při spiritistických seancích se často (jak jsem slyšel) vyvolávají ze záhrobní duše významných lidí minulosti. Hodně oblíbená je prý duše Napoleona Bonaparta, která si tak (chudinka) hojně užívá styku s tímto světem, přičemž je nucena odpovídat na často hloupé otázky. Pokud by někdo pokládal spiritismus za tak významný jev, že by mu stálo za to pokusit se jej blíže prozkoumat, navrhuji, aby zorganizoval dvě spiritistické seance na různých místech, ale ve stejném čase. Na obou seancích ať vyvolají stejnou zemřelou duši, nejlépe opět duši Napoleona Bonaparta a na obou seancích ať položí stejné otázky. A ať jedna skupina neví o té druhé. Teprve když odpovědi zemřelé duše budou na obou seancích totožné, může to znamenat, že nikdo nepodvádí a že opravdu se na obě skupiny dostavil nějaký zástupce z onoho světa.

Z hlediska podvodu to je se stykem smrtelníků s Bohem nebo nějakým božím zástupcem stejné, jako u spiritistických seancí. Skoro výlučně se musíme spoléhat na poctivost Bohem oslovených světců a proroků. A že asi bylo hodně těch nepoctivých, v podobě vůdců některých náboženských sekt přežívají dodnes. Dokonce ani Ježíš neunikl podezření, že je falešným prorokem. To lze ale pochopit – byl to svým způsobem také buřič, vždyť kupčikům v chrámu rozmetal jejich stánky a poškodil je tak na majetku. To si jistě znepřátelil mnohé. Na druhé straně určitě bylo i mnoho takových, kteří opravdu prožili něco, co pokládali za setkání s Bohem a více méně pravdivě o tomto zážitku vyprávěli ostatním. Takže můžeme věřit mnohým svědectvím o zjevení Boha, o nirváně a podobných jiných zážitcích. Jde jenom o to, zda to bylo opravdu zjevení Boha nebo pouhá halucinace. Protože i někteří naši současníci mají za sebou podobná setkání a ne vždy je pokládají za setkání s Bohem. Tak už byla řeč o předsmrtných zážitcích umírajících lidí, kteří se probrali z komatu zpět do života. Nebo je znám příklad amatérského sportovního potápěče, kterého u indonéskeho ostrova Bali silný mořský proud oddělil od skupiny ostatních potápěčů a odnesl jej daleko na moře. Více než dva dny bezcílně plaval, než ho záchranáři našli a vylovili. V konečné fázi, když už myslel, že je ztracen, také prožíval nepopsatelně příjemné pocity a pohodu a to při plném vědomí. Tyto pocity zřejmě doprovázely jeho totální vyčerpání a těžkou dehydrataci. A uvědomuji si, že i v minulosti se světci a proroci často uchýlovali ke svým meditacím do pouště, kde přežívali bez potravin a bez vody a proto asi byli také silně vyčerpání a dehydratovaní. Takže svědectví o boží přítomnosti od takových poustevníků sice nemusí být lživá, ale mohou být způsobena něčím jiným než Bohem.

I já sám mám jeden podobný zážitek. Před několika lety onemocněla naše dcera těžkou žloutenkou, zapříčiněnou nějakým neznámým virem – laboratoř byla jenom schopna vyloučit všechny známé žloutenkové viry. Když se po několika měsících z této nemoci jakž takž vyhrabala, ukázalo se, že následně onemocněla záhadnou chorobou krvetvorby, zvanou MDS (myelodisplastický syndrom). Její kostní

dřeň začala produkovat neživotaschopné krevní destičky, tím byla těžce porušena srážlivost její krve a mohlo u ní dojít k vykrvácení i při nějakém banálním úrazu. Dostávala samozřejmě krevní transfúze, ale ty musely být stále častější a měly stále větší vedlejší nepříjemné účinky. Lékaři hematologického ústavu jí dávali dva nebo tři roky bezúspěšného života. A nabídli jí jedinou riskantní možnost k vyléčení – transplantaci kostní dřeně. Při všech transplantacích jsou imunitní problémy asi hlavní příčinou úspěchu nebo neúspěchu transplantace. Avšak v případech transplantací jednotlivých orgánů zůstává pacientovi jeho původní imunita a jediným nepřítelem této imunity se stává transplantovaný orgán. Ne tak u transplantace kostní dřeně. Nová kostní dřeň přináší do pacientova těla imunitu jiného člověka (dárce) a imunitní reakce pak začne nelítostně likvidovat celé tělo pacienta. Síla imunitní reakce je závislá na příbuznosti kostní dřeně dárce a pacienta a bohužel znalost všech znaků takové příbuznosti doposud není úplná. Tak je úspěšnost transplantací kostní dřeně něco přes 50%. Stáli jsme tedy před rozhodnutím mezi dvouletým živením a transplantací s 50 – 60% pravděpodobností úplného vyléčení. A ovšem brzkou smrtí v případě neúspěchu transplantace. Vlastní transplantace proběhla nad očekávání dobře, protože nová kostní dřeň se rychle uchytila a již po několika dnech se Jančin krevní obraz rapidně zlepšil a všichni jsme byli plni optimizmu. Ale jen do doby, než se v plné síle projevila imunitní reakce, kterou doktoři nazývali GaH (nejspíš Guest against Host). V tu chvíli začalo nevýslovné fyzické utrpení naší Janči a současně duševní muka z obav o její život u nás ostatních. Pochopit to mohou jenom ti, kteří prožili něco podobného. Pro ty, kteří takovou zkušenost nemají, jenom stručně: jak víte, zlomil jsem si v mládí páteř a od té doby mám ochrnutou dolní polovinu těla a jsem na invalidním vozíku; moje obavy a strachy pramenící z tohoto úrazu neznamenal nic v porovnání s tím, co jsem cítil po nástupu GaH. V té době jsem se upřímně a vroucně modlil k Bohu, aby nám Janču zachránil. A jednou se stalo, že neschopen myslet na cokoliv jiného, se zmučenou duší naplněnou utrpením, jsem seděl se zavřenýma očima a asi se i modlil, když tu se mi pod víčky rozlilo teplé nažloutlé světlo a po celém těle se rozlil nebeský klid a mír. Tak mě to překvapilo, že jsem pootevřel oči, abych se pře-

svědčil, zda mi do očí nesvítí sluníčko. Nesvítilo. Zavřel jsem opět oči a pomyslel si, že snad opravdu mě poctil Bůh svou návštěvou, zejména když asi po minutě mi v hlavě zřetelně vytanula myšlenka „GaH teď už není žádný problém“. Tento mystický zážitek, o kterém náš už známý léčitel nepochyboval, že šlo setkání s Bohem, mě opět naplnil vírou, že nejhorší máme za sebou a věci se začnou zlepšovat. Bohužel to nebyla pravda a o několik dní později za úplňku 15. srpna v 7 hodin ráno naše Janča zemřela. Nemyslím si, že by mě chtěl Bůh obelhat a tak nezbyvá jiné vysvětlení, než že se nejednalo o žádné setkání s Bohem, ale o nějakou reakci mého zmučeného mozku.

Konečně se dostávám k tomu, proč jsem se vlastně do všech těchto úvah pustil. Naše dcera Jana se od dětství velmi přátelila s dcerkou mojí sestřenice - Klárou. Trávily spolu dětství hrami na našich souse-
dících zahradách, v dobách školních prožívaly společné prázdniny a také v dospělosti jejich vztahy nijak nezeslábly. Asi to opravdu byly nejlepší přítelkyně. Když naše Jana zemřela, neměla ještě Klára žádné děti, i když se v té době otěhotnění nijak nebránila. Po nějaké době opravdu otěhotněla a světe div se, skoro přesně rok po smrti Jany přišla na svět její první dcerka Lucinka a to dne 14. srpna, tedy jeden den před výročí Janiny smrti. Tenkrát mě ještě žádná souvislost nenapadla, ale když za další necelé dva roky Klára porodila svou druhou dceru Barušku přesně na den narozenin naší Jany 23. června, začal jsem se divit. Jakoby narození Lucinky ne zcela přesně v den výročí signalizovalo: toto ještě není ono, ale zbystřete svou pozornost. A narození Barunky přesně na den Janiných narozenin znamenalo: tak mě tady máte zase zpátky. Náhoda? Možná, ale určitě velká náhoda, jestli se časem dokážu dopídit relevantních informací, zkusím ji vyčíslit. Reinkarnace duše Jany zpět do pozemského života? Možná, ale už dříve jsem sám sebe skoro přesvědčil, že reinkarnace asi neexistují – to by pak jedna duše na onom světě reprezentovala několik pozemských životů. Mimo to od narození Barunky už uběhlo několik let a já ji pečlivě sleduji a pátrám po nějakých dalších signálech potvrzujících případnou reinkarnaci. Zatím jsem se nedočkal a myslím, že v jejích očích jsem si vysloužil pověst potrhleho dědka. Když totiž, abych se k ní trochu přiblížil, dělám všelijaké

tajtrdlíky, dívá se na mě úkosem a vypadá, že jenom slušnost jí zabraňuje označit mě za idiota. Tak co tedy jiného by tento vzkaz mohl znamenat? Já nevím, ale chci doufat, že to nějaký vzkaz od Jany přece jenom je a že může signalizovat, že až já umřu, někde se s ní budu moci setkat.

Je-li to opravdu vzkaz od Jany, jak by asi její duše mohla zařídit, aby se narození Klářiných dětí uskutečnilo v tak přesných termínech? V první fázi bylo nutno, aby Klára otěhotněla přibližně ve správnou dobu. Protože tenkrát měla zájem otěhotnět, šlo „jenom“ o to zařídit, aby k otěhotnění došlo v rozmezí asi 2 – 3 týdnů a ne o měsíc dříve nebo o měsíc později. Janina duše by tedy musela pro toto období zařídit zvýšenou „vnímavost“ vajíček matky a „výkonnost“ spermií otce a současně optimalizovat i ostatní nutné předpoklady k otěhotnění. Snad toho mohla dosáhnout za předpokladu spolupráce s dušemi budoucích rodičů. Nastavení vlastního narození dětí na jeden jediný den podle mne znamená „vynutit“ spuštění fyziologických procesů v tělech maminky, popřípadě miminka, k produkci hormonů porod vyvolávajících právě ve vybraný den. Podobně jako to umí lékaři při umělém urychlení porodu. Snad i toto by mohlo být možné za spolupráce duší všech zúčastněných. V případě porodu Lucinky by duše Jany spolupracovala stále ještě ze záhrobí, ale u porodu Barunky, pokud by mělo jít o reinkarnaci, by duše Jany měla už nějakou dobu sídlit v těle miminka a vlastně už by to nebyla duše Jany, ale nová duše Báry, která by snad ani neměla nějaký nutkavý záměr narodit se v předem určený jediný den. I z tohoto hlediska se mi reinkarnace zdá nepravděpodobná a tak mě nenapadá nic, co by narození obou dětí mohlo znamenat.

Nakonec se v této kapitole ještě jednou zmíním o svém strýci Jaroslavu Pavláskovi. Byl to člověk přemýšlivý, který se za svůj život dopracoval k některým docela originálním názorům a mnohé z nich i sepsal v různých svých dílech. Bohužel se mu je nikdy (aspoň myslím) nepodařilo publikovat. Rád mě chodil navštěvovat a pak jsme spolu klábosili o všem možném i nemožném, politikou počínaje a třeba evolucí nebo fotbalem konče. A mockrát se mi divil, jak to, že já

nic nepíšu, jak to, že mi nezáleží na tom, že až umřu, po mně na tomto světě nic nezůstane. Vždy jsem se vykrucoval a pravdivě uváděl, že moje myšlenky a nápady mi nepřipadají natolik zajímavé, abych se snažil je zaznamenat písemně a že si nemyslím, že by mohly zajímat i někoho jiného než jeho, popřípadě několik dalších kamarádů. Strýc zemřel před několika měsíci a vida, po jeho smrti najednou ve mně vykrytalizoval nápad, že aspoň sám pro sebe zkusím utřídit svoje tápání o posmrtném životě, o duši, o náboženství a Bohu. Možná, že to, co se strýci nepodařilo za jeho života, dokázala jeho duše po smrti – totiž donutit mě ke psaní.

Bůh a náboženství

Nakonec se ještě jednou vypravím do božího království. Tentokrát to ale nebude pouze onen svět, do kterého se možná po smrti uchylují naše duše, ale celý hmotný vesmír se svými hvězdami, mrtvými i oživenými planetami, částicemi a zářeními, prostoupený nehmotným světem zaplněným Bohem a možná i dušemi našich předků. Abych popsal, jaké je místo Boha v tomto jeho království, musím se nejdřív věnovat jeho viditelné části, tj. popsat můj názor na vznik a vývoj hmotného vesmíru a pak na tomto základě se pokusit popsat úlohu Boha a lidských duší. Je to pouhý rámcový popis pramenící z mých školních znalostí a z nesystematických samostudií vykonaných během celého mého života. Mnoho z vidění světa, hlavně v otázkách vzniku života, jsem převzal od mého bratra Pavla, což je ovšem jen o něco systematictější samouk, než já sám. Myslím ale, že když nebudu moc zabíhat do podrobností, nebudu principiálně nijak zvlášť daleko od panujících vědeckých názorů.

Svou pouť do božího království chci zahájit Velkým Třeskem. Prý to všechno začalo asi před 14ti miliardami let, stavem předcházejícím se nezabývám a myslím, že ani věda se tam moc nehrne. Před Velkým Třeskem je všechna hmota nacpaná do jednoho místa, je nepředstavitelně hustá a má v sobě obrovský rozpínavý potenciál. Ostatně tato okolnost nejlépe dokumentuje děsivou prázdnotu našeho vesmíru a hmoty, která jej tvoří. Prý v tu chvíli byla veškerá vesmírná hmota stlačena do nepatrné kuličky o velikosti makového zrnka. Jaké obrovské rozdíly mezi velikostí jádra a celkovou velikostí jednotlivých atomů musí panovat, když stlačením se dají atomy tak radikálně zmenšit. Téměř prázdný je nejen vesmír, ale dokonce i samotná hmota. Když pak dojde k Velkému Třesku, rozpínavý potenciál se okamžitě promění v kinetickou energii obrovskou rychlostí se rozpínající hmoty. Hmota se pohybuje rovnoměrnou rychlostí od středu výbuchu na všechny strany a se zvětšující se vzdáleností od středu, neustále řídne. Střed a jeho okolí jsou teď prázdné a hmota se rozprostírá na povrchu neustále se zvětšující koule. Setrvačnost hmoty se snaží udržet ji ve stálém rovnoměrném pohybu, kdežto

gravitace se snaží tento pohyb brzdit. Gravitace působí jednak přímo proti pohybu směrem do středu Velkého Třesku, kde asi až do konce věků zůstane ležet těžiště vesmírných hmot, jednak nepřímo mezi sousedními hmotami na kouli, kde vytváří jakousi pružnou slupku a působí podobně, jako působí tahové napětí na povrchu nafukovaného gumového balonku. Gravitace tedy pomalu, ale vytrvale zpomaluje rozpínání vesmíru.

Od jisté doby po Velkém Třesku se hmota postupně diferencuje na jednotlivé částice, z nichž vznikají, působením atomárních sil mezi částicemi, i první atomy vodíku a helia. Vlivem gravitace ve slupce se atomy hromadí do chomáčů, které, čím jsou větší, tím více přitahují okolní hmotu. Gravitace nakonec stlačuje ty nejhustší mlhoviny do hustých koulí a až jejich teplota stlačením patřičně vzroste, koule vzplanou a dají tak vzniknout prvním hvězdám. Teprve teď, asi 100 milionů let po Velkém Třesku vzniká, spolu s prvními hvězdami světlo a ukončuje doposud panující dobu temna. 100 milionu let je pro nás doba těžko představitelná, vlastně nepředstavitelná, ale ve skutečnosti to byl jenom kosmický mžik, který však stačil k tomu, aby první hvězdy, vlastně obrovské chemické laboratoře, převzaly vůdčí úlohu v další vesmírné evoluci. Ale ani nyní, ostatně stejně jako nikdy během vývoje vesmíru, není situace úplně stabilizovaná a tak se často tyto hvězdy hroutí do sebe, popřípadě explodují. V porovnání s Velkým Třeskem, to však jsou jenom chabé prskavky s energií výbuchu o několik řádů nižší. Tak tyto výbuchy asi mohly zdeformovat povrch rozpínajícího se vesmíru, těžko však mohly ovlivnit celkovou tendenci rozpínání.

Jako podle jízdního řádu následuje vznik nových, nyní mnohem menších a hutnějších moderních hvězd a také planet kolem hvězd obíhajících (stáří Slunce je asi 8 miliard let a stáří naší Země se odhaduje asi na 4 – 5 miliard let.), ale jako od samého počátku se vesmír nadále rozpíná a toto rozpínání se nadále zpomaluje. I dnešní hvězdy někdy opět vybuchují (novy a supernovy) a svými výbuchy narušují povrch rozpínající se vesmírné koule. Mimoto v místech enormního nahromadění hmoty mohou vznikat (a také vznikají) lokální černé

díry, jacísi malí nedospělí bratříci Velkého Třesku. Myslím, že hmota je nadále rozdělena víceméně na povrchu dnes již obrovské koule. Díváme-li se kolmo k povrchu směrem dovnitř koule, vidíme pár hvězd, které leží spolu s námi na povrchu koule a v poslední době jsme zaznamenali asi také pár objektů na protilehlé straně koule (Quasary?); díváme-li se směrem ven, není tam kromě pár hvězd, které leží spolu s námi na povrchu koule, už nic; díváme-li se v rovině povrchu koule, vidíme myriády hvězd našeho okolí, a říkáme jim Mléčná dráha. Takové pojetí pěkně vysvětluje okolnost, proč, když je vesmír nekonečný, nezáří; kdybychom se nacházeli v centrální ploše koule, myslím, že při pohledu tečném k této ploše by vesmír zářil docela pěkně. Dnešní rychlost rozpínání vesmíru je nesrovnatelně nižší než po Velkém Třesku a stále se zpomaluje. Rychlost tohoto zpomalování slábne s poklesem gravitačních sil slábnoucích s rostoucími vzdálenostmi mezi hmotami; přesto jednou dojde k zástavě rozpínání vesmíru. V té chvíli již bude veškerá kinetická energie hmoty přeměněna v potenciální smršťovací energii. Potom, navzdory setrvačnosti, uvede gravitace hmotu opět do pohybu. Úlohy gravitace a setrvačnosti se nyní vymění, gravitace bude tento pohyb zrychlovat tentokrát směrem do středu a setrvačnost brzdit. Hmota se bude teď stále rychleji řídit do středu vstříc novému Velkému Třesku. Ledaže by se procesem rozpínání a smršťování vyzářilo tolik hmoty, že by množství zbylé hmoty už nestačilo na odpálení nového výbuchu. To by pak byl celý dnešní vesmír natlačen do obří černé díry a zůstal by tak navěky. Prý studium dnešních černých děr je velmi podnětné i pro znalosti o Velkém Třesku.

Vývoj hmoty se vzrůstajícím stářím vesmíru však nabízí i další netušené možnosti. Po vzniku atomů nově vznikajících prvků se ukázalo, že i jednotlivé atomy různých prvků se mohou spojovat do tzv. molekul a vytvářet nové látky, později zvané sloučeniny. Síly, které umožňují vznik sloučenin a které pak drží molekuly pohromadě, nazýváme silami chemickými a tak dnes máme síly gravitační a setrvačné ovládající na makroúrovni chování vesmírných hmot, síly kvantové řídící chování, soudržnost a rozpad atomů prvků a konečně síly chemické, které se týkají vzniku a rozpadu molekul látek složených z mnoha atomů. Na

naší planetě Zemi nacházíme nepřehledné množství látek, všemi možnými prvky podle Mendělejevovy periodické tabulky počínaje, pokračujícíe vodou, vzduchem a různými druhy kamenů, kovů a plynů, až po živé organizmy složené z organických molekul všelijakých proteinů (bílkovin). To proto, že i naše Země se stala chemickou laboratoří zabývající se tentokrát převážně opatřeními vedoucími ke vzniku života..

Dál už to není tak složité. O další vývoj života se automaticky postarají proměny podmínek různých životních prostředí, proměny (často i chyby) v genetické informaci, zvané mutace, přenášené na potomky, pohlavní kombinace genetických vlastností u jednotlivců u různých druhů a ovšem Darwinův přírodní výběr, který za všech okolností nechává přežít pouze ty nejschopnější a momentálním podmínkám nejlépe přizpůsobené druhy a jejich jednotlivé příslušníky.

Toto je tedy rámcový popis scény božího království a v takovémto rámci bych teď rád hledal a našel Boha. Z mého neumělého popisu tohoto království je vidět, že běh věcí byl odstartován a od okamžiku startu probíhá všechno podle jízdního řádu božích zákonů, do kterého se nedá jen tak zasahovat. Už ve 13. století vyslovil svatý Tomáš Aquinský názor, že ani Bůh nemůže změnit to, co se už stalo. Souhlasím a dodávám, že nemůže změnit ani to, co se stane. Zdá se, že hmota a Bůh jsou tady od počátku věků. Proti předpokladu, že Bůh je tady od počátku asi nebude protestovat žádný náboženský myslitel, obdobná existence hmoty je zase v souladu se základním fyzikálním principem, ke kterému se lidstvo dohrabalo, totiž s principem o zachování hmoty. Myslím, že ani náboženští myslitelé by se proti tomuto principu neměli bouřit, neboť v žádném náboženském textu není uvedeno, kdy a zda vůbec Bůh stvořil hmotu. Nehmotný Bůh tak asi mohl stvořit veškeré přírodní zákony, jimiž se hmota musí řídit, ale to musel učinit právě hned na samém počátku a od té doby už může jenom sedět a pozorovat, jak to všechno do sebe zapadá a funguje. Víím, že takové pojetí Boha se mnoha lidem nebude moc líbit, ale můžeme zkusit probrat některé jevy, které se nejčastěji připisují boží vůli, a hned uvidíme, že s nimi Bůh nemá nic co do činění. Když dlouho neprší a úroda je ohrožena suchem, od nepaměti se na celém světě lidé modlí (každý k tomu svému) Bohu, aby seslal déšť a zachránil zemědělské

plodiny a zvířata před zničením. A většinou, ne však vždy, Bůh jakoby lidem vyhoví a ono zaprší. Kdyby však např. v oblasti Sahelu uprostřed období sucha se lidé modlili sebevíc, skoro určitě by pršet nezačalo. Stejně to je v jihovýchodní Asii, kde se v období monzunových lijáků mohou modlit, jak chtějí, aby přestalo pršet, a není to vůbec nic platné. To ne proto, že by snad Bůh nechtěl lidem vyhovět, ale prostě to je mimo jeho možnosti. Dnešní meteorologové se svou celosvětovou sítí měřících stanic dokážou nastřádat takové množství meteorologických informací, že jejich zpracováním ve výpočetních modelech na výkonných počítačích dokážou skoro přesně zhodnotit situaci a na několik dní dopředu stanovit, jestli a kde bude (mimo jiné) pršet. Jak by mohli něco takového dokázat, kdyby do procesu tvorby počasí mohl libovolně někdo zasahovat? S ovlivněním počasí s pomocí vůle boží se to má totiž následovně: rada starších jednoho primitivního afrického kmene rozhodla vyslat kmenového šamana na zkušenou do Anglie, aby se tam přiučil, jak to bílí lidé se svým počasím dělají; šaman se vrátil úplně konsternován a vyprávěl: mají tam obrovské svatyně, které při bohoslužbě zaplní desetitisíce lidí; plocha svatyně je porostlá svěží zelenou trávou a je pomalována bílými geometrickými obrazci; v určenou dobu na plochu vstoupí šaman celý v černém spolu se 22 barevně oblečenými pomocníky; šaman také nese kulatý kultovní předmět mimořádné síly; když totiž tento předmět položí doprostřed plochy a zapíská na píšťalu, začne pršet.

Ještě průkaznější je příklad stavby jednotlivých základních stavebních kamenů hmoty – atomů. Všechny atomy, co jich jen existuje, se dají zařadit, každý na jedno předem přesně určené místo, v Mendělejevově periodické tabulce prvků. To je dáno předem omezenými možnostmi v uspořádání atomů jednotlivých prvků a absolutně žádný prvek nemůže z tohoto řádu vybočit a zařadit se někde mimo strukturu této tabulky. Ani Bůh nemůže v tomto smyslu pozměnit vlastnosti některého prvku, ani Bůh totiž nemůže pošlapat přírodní zákony, které vytvořil na počátku.

Tak tady máme osamělého Boha, který vykonal to, co mohl, dál už všechno běží samočinně a on nemůže do tohoto běhu nijak zasahovat.

Když si na jeho místě představím sebe, asi bych se zpočátku kochal vykonaným dílem a jeho dokonalostí, podobně jako se kochá malíř nebo sochař svým dílem. Ale to by mě asi brzy přestalo bavit a začal bych se silně nudit. Nedivil bych se tedy Bohu, kdyby se hned na počátku rozhodl oživit svoje ponuré království dušemi jiných jakžtakž inteligentních bytostí, s nimiž by toto své království sdílel. Mohl by tak dohlížet na provoz království, jmenovat a odvolávat vysoké hodnostáře, neprodyšně se oddělit od duší všelijakých ničemů a hlupáků a naopak vyhledávat kontakt s dušemi těch nejušlechtilejších a nejchytřejších. Ovšem již od prvopočátku musel Bůh naprosto přesně vědět, že evoluce života na Zemi dospěje do stadia dinosaurů, kteří ačkoliv nebudou příliš vhodnými kandidáty pro jeho záměr, zcela ovládnou planetu a znemožní nebo alespoň zabrzdí vývoj vhodnějších druhů. Proto už od Velkého Třesu se určitá část hmoty pohybovala po takové dráze, aby v době před 40ti miliony roků se ve formě planetky střetla se Zemí a ukončila éru dinosaurů. Z nastupujících savců se jedna jejich odnož vyvinula ve velmi šikovná zvířata pohybující se převážně na stromech a jejich zejména horní končetiny byly nejen vhodné pro stromový pohyb, ale také velmi vhodné pro manipulaci s různými předměty. Protože Bůh je nehmotný, musí pro případné hmotné manipulace využít nějakého hmotného tvora, kterého ovšem musí umět ovlivnit. Nakonec tak Bůh získal inteligentní živočišný druh, vybavený svobodnou vůlí (svobodnou v rámci přírodních zákonů) rozhodovat mezi možnými alternativami a ovšem i nést za tato svá rozhodnutí odpovědnost. Člověk tak možná má i naplňovat některé boží záměry na vlastní planetě Zemi, počínaje zvelebováním planety až po případné její zničení – takovou moc totiž člověk během svého vývoje (možná i s přispěním Boha) dosáhl a Bůh tak možná prostřednictvím člověka získal možnost řídit i pozemské dění. I když jsem v minulých kapitolách nepřijal myšlenku, že Bůh je v nějakém kontaktu s dušemi žijících lidí, úplně zavrhnout takovou myšlenku nemohu, protože to prostě nevím. Rozhodně ale musím připustit, že pokud Bůh má na Zemi lidstvo jako svého pozemského zástupce a eventuálně na jiných vhodných planetách nějaké jiné inteligentní bytosti pověřené stejnými úkoly, boží existence se ihned jeví mnohem pestřejší a zábavnější. Zvláště, když mohou duše

zemřelých jednotlivců zabydlovat boží království a snad se i podílet se na životě v něm.

Nedovedu si představit, že takový Bůh, jak jsem ho právě popsal, by mohl lpět na absolutní poslušnosti a strachu u svých pozemských podřízených jako to dělají vůdcové zvířecích smeček nebo dokonce je nutit k oslavám sebe sama podobně jako to dělají různé církve a diktátorské lidské režimy. Proto mi připadá, že prozpěvování muezzinů volajících věřící do mešit, servilně pronášené modlitby v katolických a pravoslavných kostelech a mávání zlacenými ikonami a monstrancemi při procesích, je Bohu úplně lhostejné a jediný význam těchto činností asi se týká pouze těch, kteří je vykonávají a podřizují se jim.

Na druhé straně nehodlám podkopávat morální, etické a mravní kódexy lidstva a tak tvrdím, že neumím vyloučit posmrtné následky ničemných životů hříšných jednotlivců a zodpovědnost jejich duší splácenou na onom světě.

Závěr

Jak je patrné asi každému, kdo se prokousal až sem, ani po sepsání celé této úvahy jsem nepostoupil nijak daleko při potvrzení nebo zamítnutí existence Boha, lidské duše ani posmrtného života. Jednou z důležitých příčin je zřejmě okolnost, že jsem neodhalil žádný důkaz o existenci lidské duše, protože kdybych takový důkaz našel, ihned by se existence posmrtného života a Boha staly mnohem pravděpodobnější.

Z eventuálních projevů lidské duše během života jejího těla se mi zdá nejnadějnější okolnost, že takovým projevem by mohl být vrozený Kantův mravní imperativ. Prý psychologové již uskutečnili nějaké pokusy a prokázali, že opravdu existuje a dokonce, že vrozená mravní výbava většiny z nás je totožná (při tom nezáleží na tom, zda se jedná o vzdělaného člověka Západu, nebo negramotného amazonského Indiána). Samozřejmě, že takový mravní imperativ si do svého světa můžeme přinášet v genech zděděných po našich rodičích, ale zrovna tak je asi možné, že software dobra a zla se do našich mozků přenáší až vznikem předprogramované duše. Teprve když genetici odhalí, které případné lidské geny jsou za Kantův mravní imperativ zodpovědné a na základě takové znalosti je dokáží i ovlivňovat, budeme moci zamítnout i případnou duchovní podstatu Kantova imperativu.

Protože prý naše mravní povědomí je totožné u všech lidských ras, nedopustím se asi žádné chyby, když prohlásím, že toto povědomí je v nás obsaženo již velmi dlouhou dobu. Musí nám tedy přinášet nějaké výhody, jinak by s ním totiž Darwinův přírodní výběr nemilosrdně zatočil. V jednotlivých případech se může zdát, že dobří lidé, řídící se Kantovým mravním imperativem, jsou využíváni a zneužíváni těmi zlotřilými a nemají proti nim mnoho šancí. Kdyby přírodní výběr bezhlavě zohlednil takovou individuální nevýhodu dobrých lidí, netrvalo by dlouho a lidstvo by se stalo davem zločinců a parazitů a snad je každému jasné, že v takovém stavu by se asi dlouho neudrželo. S Kantovým

mravním imperativem v každém z nás může společnost fungovat lépe a dokonce nakonec, jak říkal můj strýc Jaroslav Pavlásek, společnost s větší dávkou dobra zvítězí nad společností s větší dávkou zla. Jednoduše proto, že zlo má převážně destruktivní a parazitický charakter, zatímco dobro je zdrojem pozitivního rozvoje a pokroku. Dobrá společnost má tedy velkou výhodu nad tou zlou a není co se divit tomu, že i přírodní výběr preferuje společnost dobra před společností zla.

Toto je tedy nepříliš slavný závěr celé moje úvahy. Jediné, co si mohu pochválit je to, že jsem sice nic nedokázal, ale ani nic nevyvrátil a tak se mohu i nadále opájet nadějí, že se přece jenom na onom světě budu moci setkat se svými již zemřelými milými.

Obsah

Úvodem	5
Ego a duše	7
Duše, tělo a hmota	11
Kdo má duši a kdo nemá	13
Potrat a vražda	15
Posmrtný život a onen svět	19
Vztahy mezi tělem a duší	243
Vztahy mezi dušemi různých lidí	299
Kontakty mezi naším a oním světem	323
Bůh a náboženství	389
Závěr	49